

Norsk Vannvernsberedskap

Av Tor Rolf Bryntesen

Tor Rolf Bryntesen er direktør i Direktoratet for Sivilt Beredskap.

Vi som har beredskap som vårt daglige arbeidsfelt, har en tendens til å kritisere andre organer, statlige, kommunale og private, for at det ikke tas tilstrekkelige beredskapsmessige hensyn i planleggingen og gjennomføringen av det vi kaller den daglige virksomhet. På den annen side setter vi usedvanlig stor pris på de tiltak som tas på denne sektor: Det er ting som gleder oss i vår ellers nøe grå tilværelse. Det gjør også dette seminaret.

For i noen grad å bedre på situasjonen har vi intensivert arbeidet med å få etablert ordninger som klarere enn i dag bringer viktige beredskapshensyn opp til vurdering under den omfattende samfunnsplanlegging som pågår. Vi er særlig interessert i at dette kommer sterkere med i fylkes- og kommuneplaner.

Nå er idéen med å ta beredskapsmessige hensyn allerede i fred ikke ny. For 30 år siden uttalte et utvalg som utarbeidet retningslinjer for vannforsyningsberedskapen i Norge bl.a.:

«Jo bedre drikkevannsforsyningen er utbygget og sikret i fredstid, desto mindre nødvendig vil det bli under krigsforhold med ekstraordinære tiltak og improvisasjoner som alltid vil innebære store usikkerhetsmomenter.»

Du verden hvor rett de har de som skrev dette.

Ikke bare unngår vi improvisasjon og usikkerhet. Det blir også langt billigere i de aller fleste tilfeller å ta med de beredskapsmessige tiltak allerede i anleggskostnadene enn å skjøte på systemene senere. Jeg har også en berettiget mistanke om at disse beredskapsmessige tiltak vil være av fordel også for fredsdriften.

Drikkevann — som er vårt emne i dag — må betraktes som et næringsmiddel, ja, det er vel riktig å si at det er ett av de aller viktigste næringsmidler vår kropp trenger for å fungere eller for å overleve.

Mens det antas at vi kan klare oss i lengre tid uten fast føde, så vill mangel på veske — og her er vel vann det viktigste — snart sette oss ut av funksjon.

Det er vel generelt akseptert at det absolutte minimumskrav for en person for å overleve er 2 liter vann pr. dag som drikkevann. I tillegg kommer vann til andre formål, og som langt overskrider de 2 liter. Dekningen av dette vann er imidlertid ikke så viktig i selve overlevelsesprosessen og kravene til vannkvaliteten er her ikke så høye som til drikkevann.

I Norge har vi lagt opp et sivilt beredskap som har som hovedoppgaver:

- å opprettholde et ordnet samfunnsliv
- å opprettholde befolkningens liv, helse, arbeidskraft, og ikke minst forsvarsviljen

- å yte totalforsvaret nødvendig forsryningsmessig støtte
- å sikre en økonomisk utnyttelse av tilgjengelige ressurser
- å forebygge, redusere og råde bot på virkninger av fiendtlige aksjoner mot sivile mål.

Vannverkens rolle i denne oppgaverelken hører hjemme under det å opprettholde befolkningens liv, helse, arbeidskraft m.v.

I det system vi har lagt opp har vi plassert ansvaret for beredskapstiltakene hos de organer som har ansvaret for de respektive sektorer i fredsforvaltningen. På den måten unngår vi å endre ansvarsforhold i kritiske perioder.

Beredskapoppavene på sivil side er inndelt i programmer og delprogrammer. Vannforsyningen hører f.eks. hjemme under program 2, Miljø, hvor det utgjør Delprogram 1, Vannforsyning, og under Program 7, Helse- og veterinærtjeneste, hvor det utgjør Delprogram 3, Drikkevann og næringsmiddelkontroll.

Det øverste ansvar for samordningen av beredskapstiltakene påhviler Regjeringen. Direktoratet for Sivilt Beredskap og fylkesmennene har på henholdsvis Riks- og fylkesnivå bl.a. å sørge for den nødvendige praktiske samordning av beredskapsforberedelsene.

Det enkelte departement er ansvarlig for beredskapet innen sitt fagområde. Dette ansvar omfatter både beredskapsplanleggingen i fred og den utøvende myndighet under krise og krig.

Fylkeskommunene og kommunene har beredskapsansvar innenfor sine virksomhetsområder.

Rent organisasjonsmessig består derfor det sivile beredskap i det alt vesentlige av de sivile myndigheter og organer som

til daglig har forvaltningsansvar på de ulike sektorer og nivåer.

Den arbeidsordning og den ansvarsfordeling jeg her har beskrevet har vært lagt til grunn for langtidsplanleggingen på den sivile beredskapssektor siden dette arbeide ble systematisert fra 1982. Ordningen ble forelagt Stortinget gjennom St.melding nr. 77 (1980—81).

Gjennom ordningen har vi fått en langt bedre styring av utviklingen på den sivile beredskapssektor, en styring som er så absolutt nødvendig når vi arbeider under særdeles trange økonomiske kår.

Når det gjelder ansvar for vannforsyningen er dette som jeg har nevnt ført opp gåde under Miljøverndepartementet og under Sosialdepartementet, men i begge programmene slås det fast at beredskapsforberedelsene innen dette felt er Sosialdepartementets ansvarsområde. Det er således helt klart hvor ansvaret ligger på det sentrale plan.

Angående målsetting for arbeidet på denne sektor sies det i St.meldingen bl.a.

«I en krise eller krigstid skal befolkningen sikres tilstrekkelig og hygienisk tilfredsstillende drikkevann».

Det sies videre at målet er:

- å sikre eksisterende vannkilder mot forurensninger slik at vårt nåværende vannforsyningssystem kan opprettholdes.
- å ha utarbeidet beredskapsplaner som på kort varsel kan iverksettes i den hensikt å minske omfanget av skader på vårt vannforsyningssystem og reparere dette ved eventuelle katastrofer, sabotasje eller krigshandlinger.

Det vises også til at Lov om helsemessig beredskap av 2. desember 1955,

§ 5 og § 13 pålegger eiere eller brukere av vannverk å treffe de tiltak som er nødvendige for å opprettholde drikkevannsforsyningen og for å hindre spredning av smittestoff eller andre skadelige produkter gjennom drikkevann.

Som kjent omfatter disse tiltakene:

- Opplegg av reserveutstyr til rensing eller desinfeksjon av drikkevann samt reservemateriell til reparasjon av dammer, pumpeverk og fordelingsnett.
- Opplæring av reservepersonell til vannverkene.

Departementet kan også pålegge eier eller bruker av vannverk å treffe andre tiltak, bl.a. bygging, innretting eller utbedring av renseanlegg, vannreservoarer og kontroll-laboratorier.

Altså ganske drastiske tiltak hvor utgiftene i henhold til lovens § 12 skal utredes av vedkommende eier eller bruker.

Under Miljøverndepartementets program sies det bl.a.:

«Vannforsyningssystemet i dag er relativt godt utbygget i landet som helhet, men den beredskapsmessige siden har vært lite påaktet».

Det nevnes imidlertid at Sosialdepartementet den 31. desember 1979 oppnevnte en styringsgruppe som fikk som oppgave å definere problemene med hensyn til vannverkernes beredskap og komme med forslag til forbedringstiltak.

Sosialdepartementet kommenterer dette og sier bl.a. at styringsgruppens konklusjoner og tilrådinger kan få stor betydning for det videre arbeid med vannverkernes beredskap.

Styringsgruppen har latt utarbeide analyser som bl.a. gir en oversikt over risikoforhold, anleggsmessige tiltak og drifts- og vedlikeholdsforhold.

Det er også foretatt kostnadsberegninger for tiltakene:

Mye tyder på at investeringskostnadene blir høye — men inkludert i kostnadene ligger også en generell høyning av drikkevannsforsyningen.

Det er også pekt på sektorer hvor vi kan få bedringer for relativt beskjedne midler.

Jeg avventer med spenning det videre arbeid med disse utmerkede analyser, og jeg ser dagens seminar som et betydelig element i dette arbeid.